

VII.

Anmærkninger til Beskrivelsen

over

Zeus guttatus,

samt Beskrivelser

over

tvende nye Arter Lernæer.

H. S. Holten.

(Oplæst den 7 Febr. 1800.)

Ved et kort Ophold i Helsingøer i afvigte Sommer havde jeg Leilighed at see den af Hr. Over-Berghauptmand Brunniche i det Kongel. Danske Videnskabers Selskabs Skrifters nye Samlingers 3die Bind beskrevne Zeus guttatus. Denne sieldne Fiske var fanget Natten imellem den 23 og 24 Junii i en Helsingøersk Fiskers Bundgarn.

Ved at sammenligne min pag Stedet udkastede Tegning og Beskrivelse saavel med det i Naturhistorie-Selskabets Museum vorende Exemplar, som med ovennævnte Hr. Over-Berghauptmandens og Hr. Professor Strøms Beskrivelser og Tegninger af 3te Bind, 2det Hefte. I denne

Denne Fisk, finder jeg, at de alle ere een og samme Art. Da den forhen er beskrevet af to saa berømte Naturkyndige, og især særdeles omstændelig og nøjagtig i det antagne videnskabelige Sprog af Hr. Dverberghauptmanden, har jeg intet i denne Henseende at tilføie, undtagen at jeg, ligesom Hr. Professor Strøm, har fundet Kroppen forsynet med store, runde, sølsfarvede, affaldende Skial, af hvilke de fleste efter Fiskernes Udseende vare afsnedne ved Hiemførselen; dette troer jeg saa meget mere at burde anmærke, som Hr. Dverberghauptmanden aldeles tvivlet om at den har Skial, da ingen fandtes paa hans Exemplar, hvilket var ganske rimeligt, da den var ført fra Helsingør til Kiøbenhavn, og desuden allerede 7 Dage gammel over Vandet, da han fik den.

I Henseende til den Plads, som man har anvist denne lidet kjendte Fisk i det konstige System, troer jeg mig beseiet til nogle Anmærkninger; disse, tilligemed en kort Oversigt af alt det, som hidtil er skrevet om denne skønne Fisk, haaber jeg Selskab forunder Plads imellem dets Afhandlinger, som et lidet Bidrag til den Nordiske Naturhistorie; ved denne Leilighed kan Dyret maaskee tillige werde mere bekiendt for de Naturkyndige. Uden Tvivl have de kyndige Mand, som gave os Beskrivelser af denne Fisk, seet sig nødsagede til at henseende den under det Linneiske Slægt Zeus, fordi den haver Bugfinner, thi manglende disse, da vilde endog det flygtigste Dies

kast

fast lære, at den bør henføres til det bugfinnerløse Slægt Stromateus, hvilket den i alle Dele, denne ene undtagen, er aldeles lignende. Ikke uden kiendelig Tvang kan den efter Videnskabens Regler henføres til Zeus, thi hverken har den det bradte Hoved (caput declive) eller den ved Tverbrusken heibvelvede Dverkiæbe, eller den slydannede Tunge, men, som alle Stromatei, et jevnt afrundet Hoved, glat Dverkiæbe og bred Tunge. Alle, eller dog de fleste Arter af Zeus, have de første Straaler i Rygfinnen traadede, men denne har, som Stromatei, stive Straaler; ogsaa er Espolen eller Stiertefinnen, som paa dette Slægt, velappet (bifida). Dette, og Fiskens hele Udseende, gjør den upaatvivleligen nærmere beslægtet med Slægten Stromateus end med Zeus; ikkun Bugfinnerne skulle mangle, og da henseendes den skilert mellem disse; men her det konstige System paa lægge Baand, hvor Naturen selv viser Veien? hiint blev jo ikkun til, for at lede os til denne, og Linne, den store Methodiker, som Naturhistorien skylder sin videnskabelige Form, bred dog Konstens Lanker i alle sine Tilfælde; hans Dyr-System, saavel som hans Plante-System, fremviser mange Exempler herpaa, han skyede baade unaturlige Forbindelser og Adskillelser; det første har uden Tvivl været Tilfældet med denne Fisk, det sidste vilde maaskee indtræffe, dersom man dannede et nyt Slægt. Jeg vover derfor, veiledet af Naturen, at begaae denne Systemanomalie,

og hensætter denne Fisk under Slægtet Stromateus, med Navn af Stromateus thoracicus, hvor den da vorder noksom kiendelig ved dens Bugfinner; men dersom denne Afvigelse skulde synes alt for stor, da troer jeg man heller maatte ansee denne Fisk som et særskilt Slægt, end hensætte den i Slægtet Zeus. I saa Fald kunde man vel formedelst dens usædvanlig store Pine kalde den Macrophthalmos. Dens Slægtmærke blev da følgende: *Caput compressum rotundatum. Os edentulum absque ulla scabritie. Membrana branchiofega radiis sex. Corpus ovatum, latum, compressum. Cauda bifida. Dens Plads i Systemet blev da vel passeligst mellem Chaetodon og Pleuronectes. Som Artmærke vilde de røde Finner være særdeles udmærkende.*

Da den af adskillige Forfattere er anfert, men ikke neiagtigen beskrevet, og derfor deels tilbageholdt ved Systemernes Udarbejdelse, deels hensatte paa urigtigt Sted, saa har jeg samlet dens Synonymie i følgende Orden:

Ström Hist. Sundmoerienf. Pars Ima p. 323. Tab.

I fig. 20. Zeus Vomeri affinis.

Pennant Zool. Britann. Tom. III. No. 101. p. 223.

O. F. Müller Zoolog. Danic. Prodromus No. 370.

pag. 44. Zeus cauda bifurca colore argenteo purpureoque splendens.

du Hamel traité general des peches. Tom. 3. Part. 2.

Se&. IV. pag. 74. Tab. XV. Poisson Lune.

Bloch

Bloch Naturgeschichte d. ausl. Fische 3ter Th.

p. 44. Den søsoplettede Guldfisk fra Norge.

Linnei Syst. Natur. Ed. 13ma autore Gmelino.

Zeus Vomer.

Brünniche Nov. Act. Soc. Scient. Reg. Hafn. Pars

3tia pag. 398. sq. Tab. A. Zeus guttatus,

cauda bifurca, corpore argenteo, maculis

niveis guttato, pinnis rubris.

Bonaterre Encyclopedie methodique, Ichthyolo-

gie p. 72. tab. 39. fig. 155. Zeus regius

(Poisson royal) pinna caudali lunata, radiis

prioribus pinnarum dorsi & ani paululum

longioribus, dentibus nullis.

Det kan ikke drages i Tvivl, at den ovenfor anførte Beskrivelse af Pennant henholder til denne Art, hvilket nægtes af Hr. Over-Berghauptmanden paa ovenanferte Sted Side 400. Af Pennant har Bonaterre uden Tvivl laant sin Beskrivelse, som i alle Henseender er overeensstemmende med vore Danske Beskrivelser; ligesom hans Tegning ogsaa udviser, at han har meent det samme Dyr, men han har hverken kiendt Brünniches eller Ströms Beskrivelser og Tegninger. Du Hamels Beskrivelse er meget kort, men aldeles passende, undtagen at Skiellene paa hans Exemplar skulde være meget smaa; hans Tegning er ikke saa god som Brünniches. Bloch har ikke seet denne Fisk, men anfører blot de Norske Navne, samt at den er forskjellig

33

fra

fra Zeus Vomer ved en purpurspillende sølvfarvet Krop; at hiin har blaa Finner, men denne zinoberrøde, nævner han ikke. Gmelin har i Udgaven af Finnei System anført D. F. Müllers Citatien i Prodrromus, men, som sædvanligt, uden at eftersee Kilden, som Müller angiver, nemlig Strøms Beskrivelse. Snart kunne vi vente en rigtig og skien coloreret Tegning af denne Fisk i den 4de Deel af den Danske Zoologie, ved Hr. Kobberstikker Müller.*)

Til Slutning maa det tillades mig at anmærke, at denne Fisk ikke kan anses som nogen enkelt Flygtning fra fremmede Havegne, men som et i det Nordiske Hav hjemmehørende Dyr. Den er allerede i forrige Aarhundrede fanget her i Sundet, og siden 2 gange paa samme Sted, nemlig i August 1786 og i Junii 1799; ligeledes er den fanget ved Norges Kyster i Aaret 1757 og siden i Aaret 1794, da den blev nedsendt til Naturhistorie-Selskabets Museum. Pennants Exemplar er fanget ved Torbay i Aaret 1772, og Du Hamels omtrent paa samme Tid ved Dieppe. At den ifkun sjelden fanges, er uden Tvivl, fordi den, som en meget stor Fisk, maa søge Dybet, og ifkun ved Tilfælde kommer i Fiskernes, paa det lavere liggende Garn. Den kan neppe være

en

*) I Professor Retzius Udgave af Fauna Svecica er denne Fisk optaget imellem de Bugfinnede (abdominales) som et nyt Slægt, under Navn af Lampris.

en betydelig Korfisk, thi Gabet er, i Forhold til Fiskens øvrige Størrelse, ifkun meget lidet. Gierne havde jeg undersøgt denne Fisks indvendige Dele, men Eiermanden holdt den i en overordentlig høi Priis, saa at ingen Afford kunde træffes.

For at erstatte den Mangel af Nyhed, som findes ved foregaaende korte Afhandling, har jeg end videre den Ære at fremlægge for Selskabet Beskrivelser og Tegninger af to nye Arter Gielboere (Lernæe). Den ene er indenlandsk og er fundet af Naturhistorie-Selskabets Bud Nepperschmidt i Gabet af Kulmunden (*Gadus Merluccius*) Dens Beskrivelse er følgende:

LERNÆA MERLUCCII corpore albido, oblongo tereti, brachiis quatuor, ovariis duobus.

Tab. 3. fig. 2.

In ore Gadi Merluccii. Corpus albidum, oblongum, teres, ore terminali, cornua duo, brevia ovata; corpus superne angustatum, in parte superiori auriculis duobus brevissimis, in inferiori superne auriculis duobus bilobis, medio & inferne brachiis duobus; in parte inferiori ovariis duobus longissimis teretibus, apice attenuatis.

Denne Art ligner i Udseende meget den af D. F. Müller i Zoologia danica Pars Ima pag. 39 beskrevne, og paa tab. XXXIII. fig. 4 forestilte *Lernæa radiata*, som findes paa *Coryphæna rupestris*.

Den anden Art sad paa Giellerne af Exocoetus volitans, og er givet af Hr. Professor Oluffsen til Hr. Professor Abildgaard, som har havt den Godhed at meddele mig samme. Dens hele Dannelse er særdeles udmærkende fra alle hidtil af Naturkyndige bekiendtgjorte Arter; først i la Penrouses Reise 4de Deel 63 Side, beskrives en Lernæa, fundet i Nootka Sundet paa Kroppen af en Diodon, som er nærværende Art meget liig. Den her omtalte kunde beskrives saaledes:

LERNÆA EXOCOETI corpore tereti clavato, appendice postica penniformi, cirrhio duobus longissimis.

Tab. 3. fig. 3. a. pars prona. b. pars supina. Magn. nat.

In branchiis Exocoeti volitantis. Corpus fusconigrum coriaceum, teres, clavatum; caput dilatatum, bifidum, superne læve, inferne papillosum; brachia duo filiformia, cauda pinnata, disticha setis confertissimis; cirrhi longissimi, ferruginei, filiformes.

Den ovenomtalte Lernæa hos la Penrouse paa anførte Sted og tab. 20. fig. b. er noget forskjellig; dens ferdannede Hale er tvedeelt i Enden, og hver af disse Grene ere atter ferdannede, heri bestaaer hele Forskiellen, maaskee de derfor ere een Art

og

og kun ved Alder eller Rien forskjellig, men paa et saa simpelt organiseret Dyr turde man vel ogsaa antage det som et væsentligt Kiendemerke, hvorved disse to hinanden nærbeslagtede Arter adskilles.

Fig. 1.

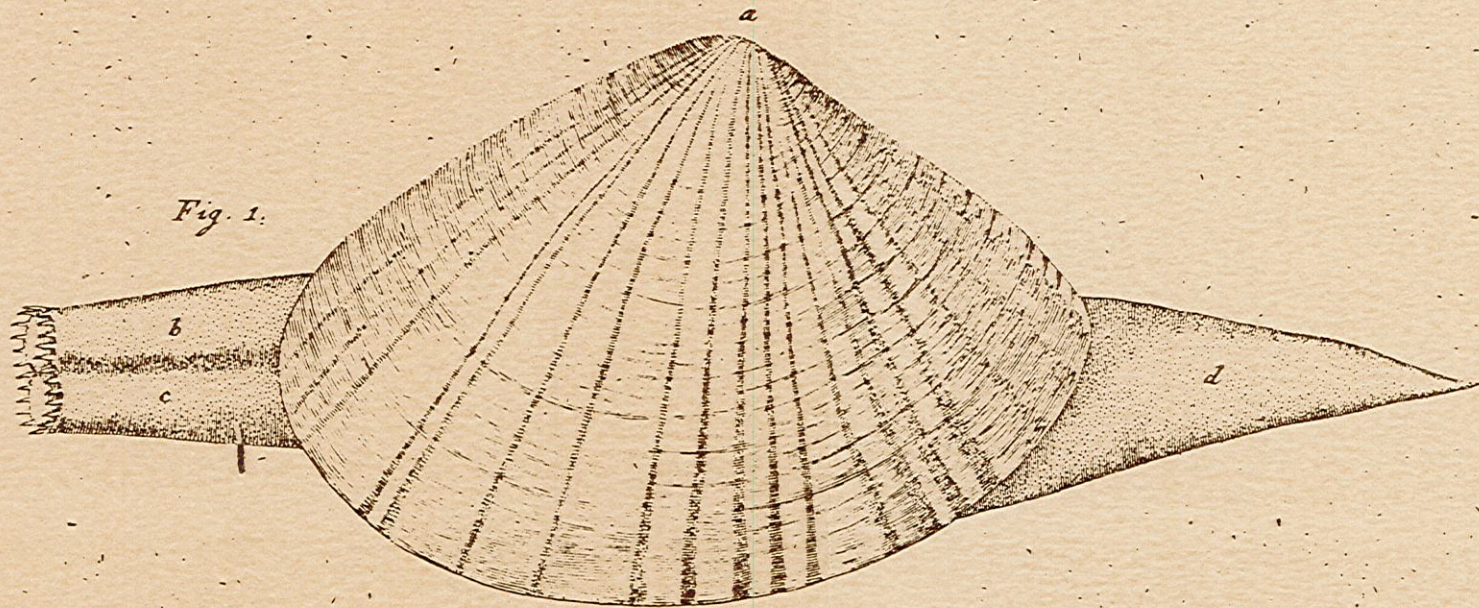

Fig. 2.

Fig. 3.

